



De gerestaureerde
'De Walvisch'
in Schiedam

'T BESTE IN 1987

Alweer een nieuw jaar - 1987. Het zou fijn zijn als alle molenaars die zich bij het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde hebben aangesloten in dat jaar gezond bleven en in hun persoonlijk en zakenleven alle geluk met een straffe zuidwesten wind kregen toegewaaid. Zo luidt dan ook z'n beetje onze wens bij deze jaarwisseling. 1987 gaat ook weer nieuwe dingen brengen. Het bestuur(tje) van onze club wil dit jaar gebruiken om daadkrachtig met het 'vestigingsbeleid' in de weer te gaan. Een heel belangrijk is ook wat u op één van de hierna volgende pagina's gaat lezen over een nieuw initiatief voor de werkelijk ac-

tieve molenaars onder ons. Het komt erop neer, dat we ons zo zoetjesaan meer zullen gaan richten op de deelnemers die werkelijk vooruit willen in de branche, die zich wezenlijk zelf in willen zetten voor een omzetvermeerdering ten nutte van hun bedrijven. Enfin, u leest er maar over, om u vervolgens aan te melden als actief deelnemer aan de WOB! Wellicht dat daarbij het bezoekje, dat we aan Teun van der Bok op zijn molen in Zierikzee brachten, inspirerend kan werken. Hetgeen ook gezegd kan worden voor de originele fabel die voor dit oud- en nieuwjaarsnummer is geschreven. Het beste in '87.



Voor het laatst konden we in het mei-juni-nummer van VAN HAVER TOT GORT lezen over het beroep

van de molenaar. Dat was toen een tweede aflevering in een meerdelige herhaling van wat Mathieu Schraven

in 1978 over het vak van molenaar schreef in het gelijknamige blad, De Molenaar.

'T BEROEP VAN MULDER

In het voorgaande is in grote lijn de aandrijving en de instelling van een koppel maalstenen in een wind- of watermolen aangegeven, maar daarmee is het werktuig nog niet afgewerkt. Er zou dan het eerst gedacht kunnen worden aan het kiezen van het balkenpatroon bij natuurstenen en het **billen**, maar daarover later.

Een maalstoel bezit ook nog een **schudschoe** om het te malen graan op juiste maat en regelmatig in het kropgat van de lopersteen te brengen. Daartoe zit aan dat **schoe** een korte balk die net voorbij het aandrijvende staakijzer doorloopt en door de vierkante vorm van dat staakijzer in schuddende beweging komt. Om te snelle slagslijtage tegen te gaan, komt er dan een hardhouten plaatje aan te pas. Bij een maalstel met onderaandrijving door een motor, wordt hiertoe op de kogelrijn of balanceerrijn een hulpasje gezet met vierkante verdikking.

Boven het schudschoe hoort dan het zg. **maalkaar** op twee balken te rusten, die tot de **steenkuip** behoren. Dat maalkaar heeft aan de voorzijde een halfklemmende regelschuif om de vulling van het schudschoe naar wens te kunnen regelen. Voorheen werd die schudschoe aan de achterkant met vetleren riempjes aan die kuipbalken gehangen, maar later werd ook de verlengde bodem ervan op een ijzeren pen gezet met een ruime opening voor het schudden.

Een koord of een riempje kwam er ook aan te pas om die schudschoe aan de voorkant op verlangde hoogte te hangen. Dat koord werd dan over een houten lat op de kuipbomen aan de voorkant van de kuip over een handverdraaibaar asje gespannen. Of het schoe harder of zachter tegen het draaiende staakijzer aanleunde, kon ook meestal bijgeregeld worden met touwtje, rolletje en gewichtje en daarmee kon het schoe dan ook vrijgetrokken worden als met de graanaanvoer gestopt moest worden. Elke molenaar, had daarvoor zo zijn eigen oplossing en uitvoering. Dat moet een leerling zien en in gedachten houden of via een uitvoerige cursus met tekening nog bijscholen. Wie dan echte **praktijk** gaat doen, zal gewaar worden, dat een molenaar ambachtelijk veel profijt heeft van

technisch inzicht en handigheid met het gereedschap.

Lekkere gang

Tegenwoordig is "zelfregeling" of automatisering het hoge woord, draaisnelheid van het wiekenkruis wordt gemeten naar **einden** per minuut. Dat slaat op het aantal wiekeinden dat passert en een **lekkere gang** vond een molenaar het als het aantal einden tussen 50 en 80 lag. Bij buiig weer ging de snelheid vrij vlug op en af en dan moest de molenaar telkens vlug naar de maalstoel of de meelbalk om het koord van **de licht** te bedienen, dus lopersteen bijhouden of lichten. Dat stoorde plotseling het werk waar hij dan mee bezig was en dus kwam er een automatische regeling. Die bestaat dan uit een draaiend stel hefboomen met ronde gewichten aan het eind, die, naar gelang snelheid, meer of minder door middelpuntvliegende kracht uitslaan. Die beweging wordt overgebracht naar het vonder waarop steenspil of staander rust die de lopersteen draagt.

Een korte eigen ervaring en wat bezitters (maar niet altijd gebruikers) van zulk een snelheidsindicator ons daarover vertelden geeft aanleiding om te zeggen dat de werking niet afdoende is.

Deze negatieve uitspraak over die al zo lang toegepaste regelautomaat, berust in elk geval niet op het werkprincipe. Dat was wel goed, maar de opgeroepen regelkracht was doorgaans te zwak en mede daardoor kwam de gewenste correctie op de lichtboomstand iets te laat.

Het voorgaande over op- en afgaande windkracht en hoe de windmolenaar daar vlug en gedwongen op moest inspelen tijdens zijn vele andere werkzaamheden, daartoe ook te rekenen het in de gaten houden van de luchtspiegel, maakt wel duidelijk, dat de waterkracht-molenaar het zeker gemakkelijker had. Naar waterstandverschil en sluisopening kon het wat harder of zachter gaan, maar geen plotselinge snelheidsvariaties.

Nog maar kort geleden werd aan een bejaarde molenaar, die heel veel jaren met de windmolen werkte en fijn bakkerijmeel en bloem maalde, gevraagd

of die variërende snelheid van wiekenkruis en stenen geen bezwaar vormde om dezelfde meelfijnheid en kwaliteit te bereiken. Hij gaf eerlijk toe dat het vaak moeilijk is, maar dat het gewoon ligt aan het opmerkingsvermogen en aan routine-ervaring van de molenaar. Daarbij speelt dan wel mee dat deze beslist niet gemakzuchtig moet zijn.

Grage stenen

Het koffiepraatje met die vakbroeder liep toch weer uit op de maalkwaliteit en volgens zijn kennis en ervaring is het, om bloemig plat tarwe te malen, beter als de lopersteen niet te snel gaat. Vele scherpselpatronen zijn toch al erg goed produkt-uitdrijvend, molenaars zeggen dan: de steen is **graa**, en dat wordt met **meer gang** nog erger.

Dat bracht het overleg op het aantal en het patroon van de maalbalken en de overeenstemming, dat bij vele koppels kunststenen met zacht bodemsel, waar dus niets meer aan te veranderen is, het patroon veelal verkeerd is voor broodgraan dat bloemig of in elk geval fijngriezig gemalen moet worden.

Het begrip **voorbijligging** van maalbalken en kerven kennen de oudere molenaars wel. De leerling moet weten dat dit aangeeft hoe ver de denkbeeldig doorgetrokken maalbalken verder uitkomen ten opzichte van het steenmiddelpunt en dan als straal gemeten. Als het om **pandscherpsels** gaat, wordt het dubbel opletten. Gewoonlijk zijn kunststenen toegerust met een vóór-pandsel, dat wil zeggen dat de ingekorste balken nog méér voorbijliggen krijgen dan de hoofdkerf.

Voor boerengraan dat als veevoeder gebruikt wordt, krijgt men dan wel **spoed** op het koppel stenen, maar de fijnheid van het meel kan in de knel komen. Bij een achterpandsel is het juist andersom. Voor broodgraan, dat fijn gemalen moet worden, is daarom het oude stralenscherspel het meest ideaal.

Over het scherpen of billen van stenen is natuurlijk nog veel te schrijven, maar dat valt buiten het kader van deze artikelenserie.

(Slot volgt)

De molenaar is terug - het vak is gered - we hebben weer tientallen levensvatbare molenaarsbedrijven. Juichtonen die niet onterecht zijn. Edoch... er is een 'maar'.

Het vorige maandblad stond bij wijze van spreken nog bol van de optimistische tonen. We bestaan als club tusschen tien jaar en daarbij passen onvertoegen woorden niet zo erg. Nu de feestdrukte geluwd is wordt het tijd dat we elkaar eens diep in de ogen kijken. Het dagelijks bestuur van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde heeft dat inmiddels gedaan. Daar is een plan uit te voorschijn gekomen.

Wat is het geval. In de aanlooperperiode naar de lustrumviering is een klein aantal mensen weer eens geconfronteerd met het onomstotelijke feit, dat je van alles kunt organiseren, maar dat het effect van je inspanningen gering is wanneer het draagvlak te smal is. Anders gezegd: een kleine club slooft zich uit, verzint en sjouwt, besteedt tijd en geld en energie en hoopt in zijn enthousiasme dat nu eindelijk eens de héle organisatie zal inhaken op de plannen. Wat gebeurt? Opnieuw is er maar een gering aantal collega's dat het de moeite waard acht mee te doen. Dat is zonder meer frustrerend.

Het bestuur van ons gilde - jongemannen, actief in een eigen bedrijf, wier aantal op de vingers van  n hand is te tellen - is zich ervan bewust geworden dat op zijn schouders een te grote belasting drukt. Het is van het goede teveel als je  n voor je eigen nering het onderste uit de kan moet halen  n ook nog eens de kar van het gilde moet trekken. En dat is vooral het geval wanneer het er veel op lijkt, dat velen die kar eerder afremmen dan helpen duwen.

Herhaalde malen is ook op deze plaats uitdrukking gegeven aan een gevoel van frustratie. Het is zo ontmoedigend als telkens opnieuw een actie met ver-

WIE WIL 'R NU ECHT MEER OMZET?!

ve en vuur wordt aangezwengeld, die dan met een sisser afloopt.

Ons belang

Vandaar het plan. Vandaar deze oproep.

Er komt een Werkgroep. Die noemen we voor de grap Werkgroep Ons Belang. In die werkgroep kunnen zitting nemen **alle actieve molenaars** die er iets aan gelegen is om hun omzet te vergroten. Iedere molenaar die denkt dat hij met acties, met goed reclamemateriaal en met een aansprekende presentatie, zijn bedrijf van een betere basis kan voorzien, betere contacten kan maken met bakker/afnemers, en de

verkoop aan particulieren kan stimuleren, kan in de WOB deelnemen. Het resultaat zal zijn dat niet langer een kleine groep de kastanjes uit het vuur zal hoeven halen voor een grote meute, waarvan het merendeel eigenlijk toch liever niet wil.

Het bestuur stelt zich vanaf nu op het standpunt dat een actieve instelling zich nu maar eens moet gaan bewijzen. Wie beseft dat het bij deze zaken om het rendement van het eigen bedrijf gaat, zal zich ook voor honderd procent moeten willen inzetten. Wie mee doet betaalt dus ook mee. Hij is er echter zelf bij als (financiële) beslissingen genomen worden.

En wie niet deelneemt in de Werkgroep? Die kan evengoed inhaken op de acties, ontketend door de WOB-ers, maar hij zal de extra kosten die de WOB-groep maakt voor een redelijk deel moeten meebetalen.

Lakse houding

Natuurlijk zal dit plan vragen oproepen. Dat geeft niks. Vragen worden beantwoord en kritiek horen we graag.

Men moet echter beseffen dat de lakse houding van veel molenaars de actieven alleen maar in de wielen rijdt. Het wordt tijd dat zij die echt vooruit willen zichzelf de ruime baan verschaffen die ze nodig hebben. En het is niet meer dan normaal dat we reëel zijn en erkennen dat het hemd nader is dan de rok. Werken voor het nut van het algemeen kan alleen op basis van een gezond eigenbelang.

Alle actieve molenaars die regelmatig bij elkaar willen komen en spijkers met koppen slaan, wordt verzocht aanwezig te zijn op een bijeenkomst in januari. Ieder krijgt daartoe nog een uitnodigingsbrief in de bus. En kort d  rop moet een eerste activiteit zichtbaar worden. Waar we dan, als WOB-ers, allemaal geestdriftig aan meedoen.

Hierbij wil ik via het blad "Van Haver tot Gort" uw actieve leden de volgende vraag voorleggen: Hoe ambachtelijk is het ambachtelijk korenmolenaarsgilde? Deze vraag komt voort uit het feit dat ik her en der in den lande nogal wat ontwikkelingen waar heb genomen, die meer neigen naar kleinschalige bedrijven met voornamelijk elektromotoren om het graan voor te bewerken en te transporteren zo ook om er eindprodukten van te maken (walsenstoelen).

Men kan zich naar mijn mening af gaan vragen wat het woord "molen" in uw gildenaam nog voor betekenis heeft als

Gewoon eerlijk

de molen alleen nog maar gebruikt wordt om een kleinschalig bedrijf in onder te brengen.

Ik ben verontrust over de toekomst daar het volgens mij in het verleden met de molens dezelfde kant is opgegaan. Steeds meer en steeds beter produceren houdt dus in meer en meer hulpkrachten, waarbij het gevaar om de hoek komt kijken dat de hulpkracht "hoofdkracht" wordt en weer staat de molen dan in de kou.

Is het niet beter om een gewoon eerlijk molenprodukt te blijven maken en een eventueel aan te grote omzet onder te brengen op andere molens, dan hebben we kans dat de hulpkracht hulpkracht blijft en het molenprodukt een molenprodukt.

Het is misschien een zinvolle suggestie om het ambachtelijke van uw leden te meten aan de stroom- c.q. brandstofrekening gerelateerd aan de produktie en het aantal asomwentelingen van de molen. Hieraan een prijsje of oorkonde te verbinden voor het meest ambachtelijke molenaarsbedrijf.

J.G. van Ham, Alkmaar.



Op zekere avond in het najaar,
de mulder was juist met scherpen klaar,
een laatste tik, een laatste knik,
"zo moet het maar", bromde hij in zijn sik.
Hij strekte toen de stramme leden,
wilde de trap af naar beneden...
een zacht gepraat trof plots zijn oor.
(Da's mulders eigen: een scherp gehoor).
Zijn klompen stonden aan de kant,
hij greep ze zachtjes met zijn hand
en sloop toen als een indiaan
heel stilletjes op die praters aan.
Wie schetst des mulders verbaasd gezicht:
z'n kat en een muis in 't binnenvallend licht
van de lantaarn, gezellig en knus
aan de praat. Zij waren het dus!
Zo verdiept in elkanders betoog
zagen ze niet de mulder, die zich boog
en het gesprek woordelijk kon verstaan.
Ja, die avond is het zó gegaan...

De meelmuis had het hoogste woord.
Was ontsnapt uit een vérgelegen oord,
had veel ontberingen doorstaan
en was door 't oog van de naald gegaan.
De molenkat, door zijn verhaal geraakt,
vergat volkomen hoe zo'n grote muis smaakt.
Hij luisterde en zei soms ook wat
maar had slechts de wijsheid van een molenkat.
Meelmuis daarentegen had in een fabriek
gewoond.
Opa's pioniersgeest was daar rijk beloond.
Wat een nakroost had hij gekregen
en geen gevaren in velden of wegen!
"Maar de fabriek ging steeds meer malen.
Er kwamen pallets, wèg jutenbalen,
de bezems verdwenen in een kast:
centrale afzuiging, iets wat beter past.
Geen stoffig hoekje meer te bekennen.
Toen moesten we grondig de fabriek verkennen.
Met groot vernuft en sterke spieren
doorzochten we 't gebouw op alle kieren.
Elke schuilplaats was ons bekend,

van het silodek tot het basement.
Ineens was daar toen Rentokill,
dat maar één ding met muizen wil...!
Vóór onze familie zou worden vergast
bliezen we de aftocht, snel en gepast,
en verspreidden ons over het hele land.
Ieder zocht een goede klant
als pionier om verder onze muizensoort
te verspreiden in elk melig oord!"

Molenkat vroeg, met diep ontzag,
of zulk geweld nu zomaar mag,
want waar hij voor was aangesteld
dat was 'natuurlijk' had de mulder verteld.
Medelijdend keek meelmuis hem aan:
"Ze zijn in die fabriek nog verder gegaan.
Ze hebben er heel veel kapitaal,
geleerde mensen en mooi materiaal:
fluitende walsen en wiebelende zeven,
sneldraaiende wielen en pijpen vol leven.
Van die dingen heb jij geen kaas gegeten!"

"Is 't brood beter?" wilde poes weten.
Van kaas wist hij niets, van brood des te meer;
dáár ging het om, zei de mulder steeds weer.
"Een molensteen is onovertroffen",
zei molenkat. De bakkers die boffen
met dit oude achtkant. 't Maalt zo goed
dat geen enkele motor het beter doet!"

De reactie van meelmuis was verschrikt.
Was molenkat malende, gewieberd, getikt?
Doch molenkat greep nieuwe moed:
"Het is slechts de mulder die ertoe doet.
Hij weet van 't moderne niet zo veel,
maar 't beste graan is voor molenmeel.
Een vakman die kan dat zó malen,
geen machine die het daarbij kan halen..."

Meelmuis sloeg hij niet uit 't veld.
"Wat ginds aan machines staat opgesteld
maakt veel en snel en ook goedkoop,
duizenden tonnen op een hoop!"
Op molenkat kon dat geen indruk meer maken.
Niet dat hij 't betoog van z'n vriend wilde kraken,
maar hoogst zelden is het nieuwe zó goed,
dat alles van 't oude de container in moet.
Hoe kon meelmuis nou pleiten voor zo'n maalderij
met zelfs voor een muis geen plaatsje meer vrij?!
Meelmuis ging echter ook nu niet overstag,
daar hij er nog steeds wel wat voordeel in zag.
"Er is daar een lab en een proefbakkerij,
grote wagens ervoor en schepen langszij!"

Molen
"Slecht
Des m
een ha
zijn be
aanda

De mu
Was 't

Molen
hij had
"Meel
't onw
Dag in
molen

'k Gro
in mijn
Geloof
En me
puntg
Zo'n k
in één

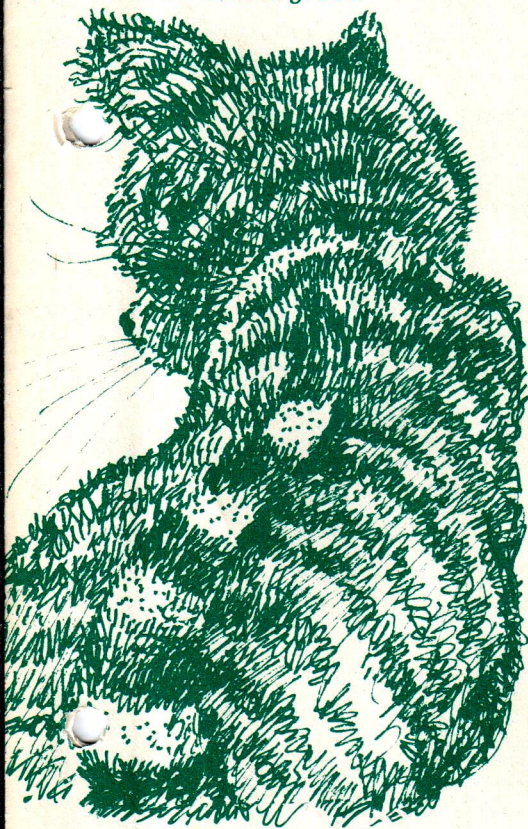
De mu
Zó eer
Maar
"t Is d

De fabel van Meelmuis &

*schudde langzaam zijn kop.
heel is voor de bakker een strop.
ers bekwaamheid, de kracht van de wind,
ge molen en bakkers als vrind,
grijke zaken, zij geven het meel
en waarde, heel erg veel!"*

*reek bedremmeld. Was 't echt waar?
t alleen maar maneschijn daar?*

*rook winst en vervolgde bedaad:
g één reden voor het laatste bewaard.
s, laat me je overtuigen met dit:
legbaar bewijs levert mijn gebit.
g uit krijg ik melk met brood,
od, volkoren en niet te groot.*



*ls kool en al ben ik carnivoor
bit komt geen gaatje voor.
't niet? Kijk dan maar, hoor!"
uis zag tussen grote snorharen
tanden en spierwitte molaren.
liet molenkat zich niet ontgaan:
o was het met meelmuis gedaan.*

*r slaakte een luide kreet.
cussie besluiten is wreed.
nolenkat zei ongegeneerd:
erkste die regeert!"*

A. Pandsel

Molenkat

WIE NIET WAAGT WIE NIET WINT...

Molenaars met ervaring weten het inmiddels wel: je moet je verwachtingen nooit te hoog spannen in contacten met bakkers. Toen dan ook op 4 november in Oost-Souburg een bakkersbijeenkomst werd belegd, waarop ook een paar Zeeuwse molenaars hun praatje mochten komen houden, zeiden de mulders De Visser uit Wolphaartsdijk en Brassier Jr. uit Biggekerke tegen elkaar dat ze het 'wel aan zouden zien'. Dat betekende niet dat ze hun beste beentje niet wilden voorzetten, maar wel dat hun hoop op onmiddellijke klandizie zo'n beetje op het nulpunt zat.

De bijeenkomst was belegd door de BCOB, een christelijke bakkersbond. Op klapstoeltjes zaten tien of twaalf bakkers in de bakkerij van één hunner collega's. Ze hadden kennelijk gesproken over hun bakproducten: banketstaven en broden lagen aangesneden op tafel. Na een korte inleiding over het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde en het streven van de 'nieuwe' vakmolenaars om een volwaardig en prima bakkend product te leveren, konden de bakkers hun vragen afvuren. Eerste vraag uit de achterdochtige hoek: "hoeveel eiwitpoeder moet daar wel niet bij om nog een beetje 'stuk' te krijgen - dertien procent?"

Geduldig legde Brassier Jr. uit dat het met heel wat minder kon. Eén van de aanwezigen - 'n bakker - viel hem bij. Pakte een aangesneden brood van een flink volume van tafel en kondigde aan dat dit nu een molenbrood was. En slechts met toevoeging van 2 procent tot stand gekomen. Tjonge, zei de achterdochtige, maar bleef er het zijne van denken.

Zo tekenden zich de voor- en tegenstanders van het molenproduct duidelijk af: die gretig luisterden wisten er al van of bakten er al mee, die ondertussen naar buiten zaten te kijken wilden er, ondanks alle goede argumenten en getuigenissen van collega's, eigenlijk niet over horen. Na een klein uur stonden de mulders weer buiten, ervan overtuigd dat bakkers 'mee krijgen' een subtiel spel is. Maar wie weet, zeiden

ze, komen we toch nog met een paar van hen nader in contact.

J.H.

Onjuiste argumenten

Vijf november jl. togen de molenaars Herman Schippers en Hans Dobbe naar een Tielse bakker. Daar hielden ze op uitnodiging van de bakkersbond BCOB een voordracht. Ze vertelden er over het werk van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde en over de producten die molenaars op hun windmolens fabriceren. Ze benadrukten de kwaliteitscontrole op die produkten, maar ook het gezondheidsaspect, de exclusiviteit en de smaak van het op windkracht gemalen meel.

Een bak met allerlei monsterzakjes ging rond. Er werd over prijzen gesproken en van de tien bakkers leken er in ieder geval twee in de molenproducten geïnteresseerd te zijn. Bakkers, die echt niet zitten te wachten op een molenaarsproduct, zijn moeilijk (of helemaal niet) te overtuigen om over te stappen op de molen als een extra leverancier.

Nog te veel en te vaak wordt het verhaal naar voren gehaald dat het meel van de molen te slecht bakt of te slecht van kwaliteit is of te bewerkelijk. Het eerste argument is, gezien de stand van zaken in ons gilde op dit moment, beslist onjuist. Het stamt uit de historie of komt op rekening van een incidentele of vrijwillige molenaar die dit vak niet beheerst. Het tweede argument - dat van een te bewerkelijk product - willen wij weerleggen door aan te voeren dat de bakker zelf achter het molenpromotieverhaal naar de klant toe moet staan. Dat het iets meer tijd zou kosten kan hij er dan zeker voor over hebben. De klant in de winkel zal in veel gevallen een molengerichte bakker op prijs stellen.

Toch heeft een vaktechnische bijeenkomst van bakkers en een molenaar als genodigde zin voor de laatste. Maar wie verwacht dat alle tien bakkers laaiend enthousiast zullen zijn komt bedrogen uit. Zo werkt het niet.

H.D.

Molenkat schudde langzaam zijn kop.
"Slecht meel is voor de bakker een strop.
Des mulders bekwaamheid, de kracht van de wind,
een handige molen en bakkers als vrind,
zijn belangrijke zaken, zij geven het meel
aandacht en waarde, heel erg veel!"

De muis keek bedremmeld. Was 't echt waar?
Was 't niet alleen maar maneschijn daar?

Molenkat rook winst en vervolgde bedaard:
hij had nog één reden voor het laatste bewaard.
"Meelmuis, laat me je overtuigen met dit:
't onweerlegbaar bewijs levert mijn gebit.
Dag in dag uit krijg ik melk met brood,
molenbrood, volkoren en niet te groot.



'k Groei als kool en al ben ik carnivoor
in mijn gebit komt geen gaatje voor.
Geloof je 't niet? Kijk dan maar, hoor!"
En meelmuis zag tussen grote snorharen
puntgave tanden en spierwitte molaren.
Zo'n kans liet molenkat zich niet ontgaan:
in één klap was het met meelmuis gedaan.

De mulder slaakte een luide kreet.
Zó een discussie besluiten is wreed.
Maar de molenkat zei ongegeneerd:
"t Is de sterkste die regeert!"

A. Pandsel

WIE NIET WAAGT WIE NIET WINT...

Molenaars met ervaring weten het inmiddels wel: je moet je verwachtingen nooit te hoog spannen in contacten met bakkers. Toen dan ook op 4 november in Oost-Souburg een bakkersbijeenkomst werd belegd, waarop ook een paar Zeeuwse molenaars hun praatje mochten komen houden, zeiden de mulders De Visser uit Wolphaartsdijk en Brasser Jr. uit Biggekerke tegen elkaar dat ze het 'wel aan zouden zien'. Dat betekende niet dat ze hun beste beentje niet wilden voorzetten, maar wel dat hun hoop op onmiddellijke klandizie zo'n beetje op het nulpunt zat.

De bijeenkomst was belegd door de BCOB, een christelijke bakkersbond. Op klapstoeltjes zaten tien of twaalf bakkers in de bakkerij van één hunner collega's. Ze hadden kennelijk gesproken over hun bakprodukten: banketstaven en broden lagen aangesneden op tafel. Na een korte inleiding over het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde en het streven van de 'nieuwe' vakmolenaars om een volwaardig en prima bakkend product te leveren, konden de bakkers hun vragen afvuren. Eerste vraag uit de achterdochtige hoek: "hoeveel eiwitpoeder moet daar wel niet bij om nog een beetje 'stuk' te krijgen - dertien procent?"

Geduldig legde Brasser Jr. uit dat het met heel wat minder kon. Eén van de aanwezigen - 'n bakker - viel hem bij. Pakte een aangesneden brood van een flink volume van tafel en kondigde aan dat dát nu een molenbrood was. En slechts met toevoeging van 2 procent tot stand gekomen. Tjonge, zei de achterdochtige, maar bleef er het zijne van denken.

Zo tekenden zich de voor- en tegenstanders van het molenproduct duidelijk af: die gretig luisterden wisten er al van of bakten er al mee, die ondertussen naar buiten zaten te kijken wilden er, ondanks alle goede argumenten en getuigenissen van collega's, eigenlijk niet over horen. Na een klein uur stonden de mulders weer buiten, ervan overtuigd dat bakkers 'mee krijgen' een subtiel spel is. Maar wie weet, zeiden

ze, komen we toch nog met van hen nader in contact.

Onjuiste argumenten

Vijf november jl. togen de n Herman Schippers en Han naar een Tielse bakker. Daar l op uitnodiging van de bak BCOB een voordracht. Ze ve over het werk van het Am Korenmolenaarsgilde en ove ducten die molenaars op hun lens fabriceren. Ze benadr kwaliteitscontrole op die p maar ook het gezondheidsa exclusiviteit en de smaak va windkracht gemalen meel. Een bak met allerlei mon ging rond. Er werd over prijze ken en van de tien bakkers k ieder geval twee in de molen geïnteresseerd te zijn. Bakker: niet zitten te wachten op e naarsprodukt, zijn moeilijk (of niet) te overtuigen om over t op de molen als een extra leve Nog te veel en te vaak v verhaal naar voren gehaal meel van de molen te slecht slecht van kwaliteit is of te be Het eerste argument is, c stand van zaken in ons gil moment, beslist onjuist. Het de historie of komt op rekenin incidentele of vrijwillige mol dit vak niet beheerst. Het twe ment - dat van een te bewerd duct - willen wij weerleggen te voeren dat de bakker zelf molenpromotieverhaal naar toe moet staan. Dat het iets zou kosten kan hij er dan z over hebben. De klant in de in veel gevallen een mole bakker op prijs stellen. Toch heeft een vaktechnisch komst van bakkers en een mc genodigde zin voor de laat wie verwacht dat alle tier laaiend enthousiast zullen zijz drogen uit. Zo werkt het niet.

& Molenkat

Het is een van die vroeg-winterse dagen, dat een strak blauwe hemel de fijne trekjes van een molen zo goed doet uitkomen. Als je op zo'n heldere dag op de stelling mag staan van korenmolen 'De Hoop' in Zierikzee, zwelt je jongenshart van genot. Het Wilhelmus doet me niks, maar rond me kijkend naar de intense kleuren en lijnen van dit prachtige Zeeuwse stadje stroomt het vaderlandslievende bloed feller door m'n aderen. Allemachtig, wat een geinig baantje hebben die mulders toch en Teun van der Bok geeft me, al vraag ik hem er niet naar, vast geen onge-

Teun van der Bok, molenaar in Zierikzee

restauratie is er wel nieuw beschot gekomen en twee lagen dakleer. Ook zijn de wigen vernieuwd en de lange en korte spruit. De zolders zijn ook nieuw, evenals het wiekenkruis en de schoren. Er zit een zware gietijzeren as in het bovenwiel. Dat heeft vanwege houtworm in '85 nieuwe velling en kammen gekregen. De kap draait op een rollenkruiswerk. En Teun vraagt aandacht voor de vang. Het is een zg. stutvang, een vang zonder buikstuk. Hij werkt perfect. Molenmakers hebben hem als theorie aan de hand gedaan dat de hele kap, die uit nogal wat verschillende onderdelen bestaat, ei-

GROFTE EN FIJNHEID DIE I

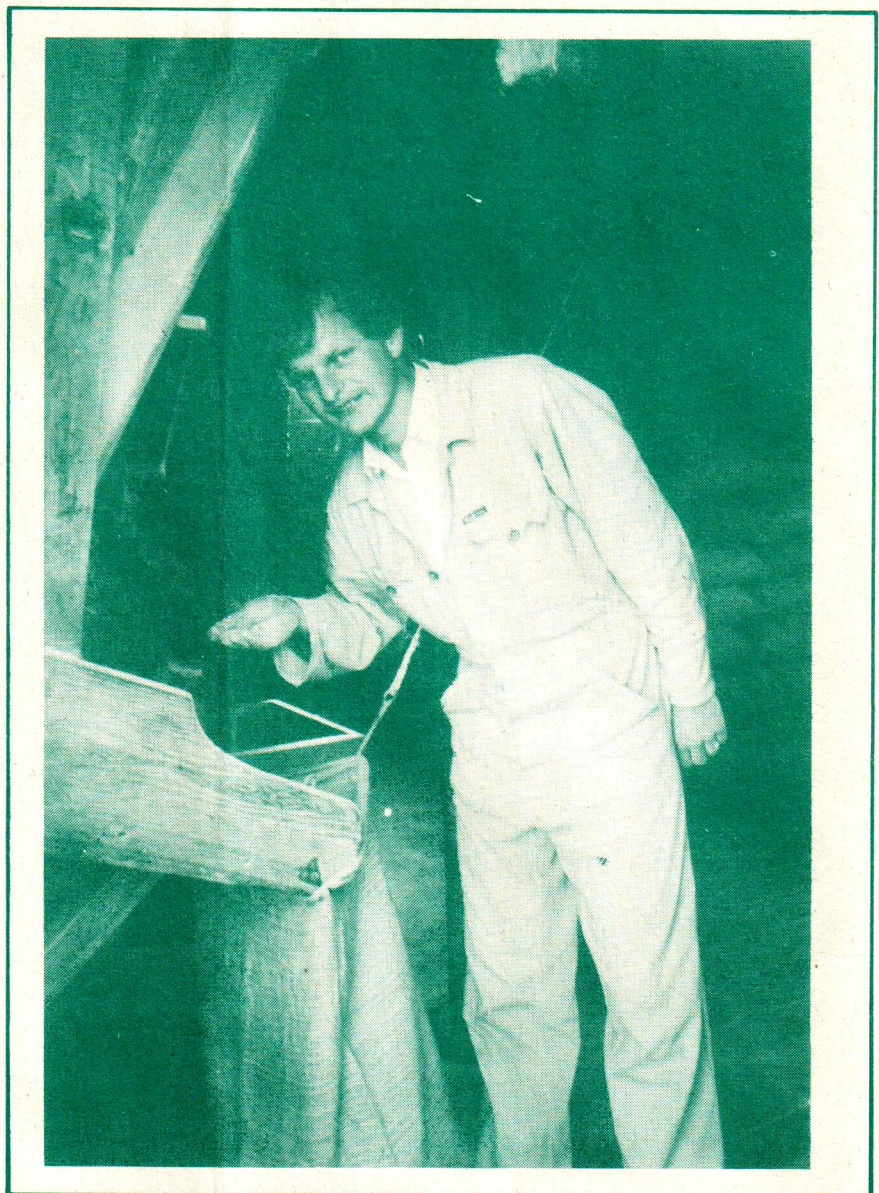
lijk. Hij maakt tenminste een tevreden indruk.

Teun is doende met de indrukwekkende bloembuil ondermeel van zijn gebroken tarwe te kloppen ("de bakkers hebben dat graag. Het deeg wordt zonder dat ondermeel 'pikkerig' en daardoor is het lekkerder te verwerken") als ik zijn molen binnenkom. Het is er een drukte van belang op zaterdagmorgen, want aan vrijwilligers geen gebrek. Volgens Teun van der Bok is hun waarde voor molens als de zijne moeilijk te overschatten. Soms lopen er wel vijf om hem heen, helpen met het luiwerk, bemannen het molenwinkeltje, doen timmer- en onderhoudsklussen dat het een lieve lust is. En of ik hem nu maar volgen wil...

In de kap gaan de registers open. De jonge molenaar is niet om een woord verlegen.

Toen in november 1983 de restauratie van 'De Hoop' voltooid was, is Teun als hobbyist op de molen gekomen. Inmiddels is de hobby veel meer beroep geworden, al moeten we dat ook weer niet vertalen als een volledige baan. Zaterdags, 's maandags en dinsdags werkt hij op de molen. Drie overige dagen stelt hij in dienst van de bakkerijgrondstoffenfabriek Zeelandia in Zierikzee. Die baan heeft hij min of meer afgedwongen. Hij heeft de directie van dat bedrijf gedreigd de molen te zullen stopzetten als er niet een baantje voor drie dagen voor hem af kon. Daar is men voor gezwich. Tot immense vreugde van Teun, zijn vrouw en drie kindertjes. Die zagen op den duur helemaal niets meer van hem, zó druk had hij het met een volledige betrekking als administratieve kracht op een scheepswerf, met daarbij de steeds méér eisen-de molen.

Nu eerst eens om me heen kijken. De



kap van de van 1850 daterende molen is praktisch origineel. Dat wil zeggen, van 1874, want toen is de molen na een brand vernieuwd. Bij de laatste

genlijk niet van Zeeuwse makelij is. Hij zou eerder stammen uit de Zaanstreek.

We zakken naar de luizolder. Daar valt

goed op, dat 'De Hoop' een mager molentje is. Teun noemt dat liefdevol slank en zelfs getailleerd. Er is een klassiek sleepuiwerk. Om de luirol heeft een vrijwilliger heel vakkundig een stroeve band gemaakt, die een gladde ijzeren heeft vervangen.

Leunend tegen de trap wil de mulder hier wel even ingaan op de meelomzet. Die verschilt in zomer en winter enorm. Zomers barst het op het eiland van de toeristen. Bakkers bakken dan veelvouden van hun gewone omzet. Voor de molen betekent dat, dat er tussen de 3,5 en 4 ton molenproducten de deur uit kunnen, wekelijks. Een bijzondere

straat en verkoopt hij meel en bloem tegen de klippen op. Het afgelopen seizoen hebben Teuns vrouw en moeder ook molenpannekoeken in de aanbieding gehad. Hondsmoe waren ze 's avonds - "maar", zegt Teun grijnzend, "dan is het ook leuk om de kassa op te maken."

Een heel bijzonder stukje omzet heeft hij dan verder in geplette tarwe. Aan zijn baas Zeelandia, maar ook aan enkele wat grotere broodfabrikanten, levert hij een halve ton vlokken per veertien dagen. Dat spul is puur voor het mooi bedoeld, als decoratie op het brood. Het is een aantrekkelijke handel.

staan. Die moest opgeluid naar de tweede zolder, waar werd afgewogen. Dan kwam de zak weer naar benede.

Die heisa is nu over. Als Teun nu gewoon staat te malen, kan hij het te pletten graan onderwijl in de mengketel storten vanwaar het via een pijp naar de wals een zolder lager kan lopen. Vanaf de wals gaat vervolgens een pijp naar een zogeheten 'bigbag', een kunststof silo, die aan de onderkant van de eerste zolder hangt. Uit die grote zak is de geplette tarwe zo af te tappen. De volle zak kan op de snelweger en terstond ook weer doorgescho-

E BAKKER OP PRIJS STELT



opsteker vormen de Zierikzeese toeristendagen. Dat zijn er zo'n vijf, verdeeld over de zomer. Dan zet Teun van der Bok een meelkraam in de Lange Nobel-

Teun heeft er dan ook graag wat aanpassingen voor gedaan. Als het ware een proceslijn voor gemaakt. Voorheen moest er altijd iemand naast iedere zak

ven naar de zakkennaaimachine en klaar is Kees.

Op de steenzolder lagen ooit drie koppels stenen. Als Teun zijn zin krijgt worden ze weer voltallig, maar op het ogenblik heeft hij slechts de beschikking over één koppel blauwe stenen. Daar moet hij al het werk mee doen, malen en breken. Lastig, want als er op een steen gebroken is en er moet vervolgens mee worden gemalen, dan komt er aanvankelijk te scherp meel uit. Je kunt dat wel ondervangen door er eerst even een zak zemelen op te draaien, maar een aparte breeksteen is pas de echte oplossing. Overigens is de molenmaker al aan het cijferen. In één moeite berekent hij dan ook de kosten van fokwieken met remkleppen op de binnenroe (systeem Fauel). Op alle twee de roeden die voorziening vindt Teun voor het Zeeuwse land wat al te straf. Wel peinst hij erover de buitenroe alleen te voorzien van remkleppen. Volgens zijn weten had de molen van Arnhemuiden dat vroeger ook.

Maar we hadden het over stenen. Eén koppel maalstenen, één koppel om te breken. Houden we een derde koppel over. Dat zou mooi van pas komen als koppel voerstenen, want Teun is op kleine schaal begonnen veevoer te maken. Hij maakt nu eenmaal bloem en het afval, de zemelen en het griesmeel, kan het best maar worden opgemengd in legmeel en varkensmeel. Van bloem builen is hij niet zo kapot. Het is een bewerkelijk product en daardoor economisch minder aantrekkelijk. Als bakkers erom vragen doet hij mee, maar hij loopt er niet mee te koop.

Overigens wil hij nog wel kwijt, dat hij een oogje heeft op Zierikzee's tweede molen, "Den Haas". Als de gemeente, de eigenaresse van beide molens, zo goed wil zijn er een mengketel in te

installeren, en een paar van zijn 'jongens' hebben hun diploma van het vrijwilligersgilde, dan zou er op 'Den Haas' prachtig veevoer kunnen worden gemalen.

Na een laatste blik op twee loze steenspinnen en een loze maalstoel dalen we naar de maalzolder. Hier wentelt gestaag de as die de buil aandrijft, het enige mechaniek dat vanmorgen werkt op de zwakke wind. Hier vindt ook de dosering naar de buil toe plaats.

We gaan de stelling op. Je kunt je blikken niet af houden van de ranke, schitterende spits van het Zierikzeese raadhuis, van de stompe kerktoren, van de verre Zeelandbrug. Maar Teun haalt me dichterbij. Geen kruirad hier, leraart hij, maar een kruilier en ik schrijf dat braaf op. Een onbekende geveer heeft de molens bedacht met floodlight. Sinds dit jaar kunnen ze dus ook bij avond pronken. Teun zet het wiekenkruis stil. Kan ik naar de overdadig versierde baard kijken. Er prijken zware guirlandes op, bedekt met bladgoud. Piekfijn geschilderd dat houtwerk, in rood en groen en geel.

Teun en zijn mannen doen er veel aan om de molen tip-top te houden. Dat mag ook best, vindt hijzelf, want de gemeente is van haar kant ook scheutig genoeg. Teun huurt de molen voor de symbolische prijs van een gulden 's jaars. Het huurcontract van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde heeft als model voor zijn contract met de gemeente gediend. Daarin is bepaald, dat de gemeente voor het grotere reparatiewerk opdraait, terwijl het onderhoud van wiekenkruis en stelling en het kleinere opknappwerk voor de huurder is. Vorig jaar is er nog van alles in de verf gezet. Van lieverlede komt elk molonderdeel aan de beurt.

De builzolder heet de volgende pleisterplaats. Het is een opvallend grote klopbuil, in '83 goed opgeknapt. Het ding heeft een capaciteit van 300 kilo in een uur. Teun heeft 'm voor twee doeleinden. Hij built er z'n bloem mee

én hij gebruikt hem om de gebroken tarwe van ondermeel te ontdoen, zoals we al besproken hebben.

De mengmachine op deze zolder is een eigen investering van de mulder. Het meel wordt in de mengketel gemalen, waar het in wordt nagemengd. Maar ook voor het samenstellen van verschillende tarwemelanges gebruikt hij de silo en voor het bevochtigen. Tenslotte is de ketel de stortkaar voor de pletwals.

Die pletwals vind ik op de eerste zolder. Teun vertelt dat voor hem pletten en pletten twee is. Je zou kunnen zeggen dat hij 'normaal' geplette maakt en 'speciaal' geplette. Het speciale zit hem erin, dat hij de tarwe eerst grof breekt, die grofgebroken tarwe in de mengketel voert en vervolgens plet. Resultaat is een veel fijnere vlok, wat bakkers fijn vinden. Teun noemt het maatwerk voor de bakkers en hij vindt dat dat het sterkste punt is van de molenaar. "Je moet goed", zegt hij, "op de wensen van de bakker inspelen. Ik schenk er veel aandacht aan dat de producten zo konstant mogelijk zijn. En ik geef ze precies de grofte en fijnheid die de bakker wil. Eerlijk waar, er is nog niet één bakker van me weggegaan sinds ik hier begonnen ben."

Om nog even bij het pletten te blijven. Voor decoratie werkt Teun aan grote vlokken zonder ondermeel. Om dat te bereiken laat hij de tarwe na het pletten over een stukje gaas lopen als extra schoning.

Op deze zolder staat ook een electrisch aangedreven koppel kleine stenen. Het is een zg. 'onderloperkje', een maalstoel van Coppens en Frings. Er zit een nieuw koppel stenen in, bij hoge uitzondering nog gemaakt door Reyer Rutgers. Het zijn stenen met een diameter van 95 cm. De electromotor is 12 pk. Het koppel wordt gevoerd vanuit een stortbak met een vijzel. Een kleine buil hangt ongebruikt aan de zoldering.

Dan het laatste stukje, de begane

grond. Hier valt de bigbag-aftapsilo op. En het fris geschilderde winkeltje, waar de eigen producten aan de man en de vrouw worden gebracht.

Ik vraag of Teun denkt ooit helemaal van zijn molen te kunnen bestaan. Hij weet het oprecht niet. Hij ziet wel. Teun zegt: "Eerlijk gezegd had ik dit al eigenlijk niet verwacht. Er zitten op zo'n eiland maar weinig mensen en dus ook weinig bakkers. Maar het blijkt dat er toch van alles kan. Ik heb relaties en contacten. Neem nu zo'n onderdeel als die vlokken voor decoratie. Dat breidt toch nog steeds uit. Je moet er natuurlijk wel wat aan doen. Contacten warm houden en zo. Als molenaar moet je van vele markten thuis zijn."

Jan Houdijk

'Walvisch' is klaar

Met voorbeeldige ijver bouwt men in Schiedam voort aan de molens. Eind november kwam er de kapitale restauratie gereed van de molen 'De Walvisch' en in één moeite door meldt de Stichting De Schiedamse Molens dat 'De Palmboom' zal worden herbouwd. De Palmboom, die er nu als een naargeestige stomp bij staat, zal, als het geluk met de voortvarende molenenthousiastelingen van Schiedam is, in 1991/'92 gereed zijn.

Ooit telde Schiedam twintig molens. Ze maalden graan voor de moutwijnbranderijen. Het brandersbedrijf verdween en het merendeel van de molens ging tegen de vlakke. Op vier na - die nu hetzij full-time, hetzij regelmatig malen en draaien - én het stompje van een vijfde.

Men kan de Schiedammers grote moed niet ontzeggen. En het is onmiskenbaar, dat het in leven roepen van een aparte stichting voor de molens het floreren van het molenbedrijf in de je-neverstad gigantisch tot steun is.

C.L. ROKVEN bliksembeveiliging - onderhoud inspectie

Voor aanleg, onderhoud en inspectie van de bliksembeveiliging van Uw molens, vraag vrijblijvend informatie aan

C.L. ROKVEN
v. Homberghlaan 14
5491 GN Sint Oedenrode
tel. 04138-74651 tussen 13.00 - 17.00 uur

Voor meelzakken en zakband naar

Van Randeraad's Zakkenhandel

Zuidzijde 118 a
2411 RW BODEGRAVEN
Telefoon (01726) 16139
's Avonds na 18.00 uur:
telefoon (03488) 614